

C. K. B.

CHRISTIANIA
KATHEDRALSKOLES
BIBLIOTHEK

300 ÅR
1720–2020

Norges eldste bibliotek

I år er det 300 år siden Christiania Kathedralskoles Bibliothek, som det første i landet, kom i drift som offentlig institusjon. Bibliotekets røtter går lenger tilbake, men etter den store bybrannen i 1686 måtte samlingen bygges opp igjen fra grunnen av. Kun én eneste bok ble reddet fra flammene. Da skolen i 1719 flyttet inn i lokalene som hundre år senere ble den første stortingsbygningen, fikk den rektor Jacob Raschs betydelige boksamling som gave. Året etter kom bøkene på plass, og med det begynner bibliotekets sammenhengende historie. Etableringen av boksamlingen ved Katedralskolen var på samme tid kimen til det offentlige bibliotekvesenet i Norge.

I de avgjørende tiårene før 1814 var Katedralskolens bibliotek byens største og viktigste, etter hvert med Deichmanske bibliotek som egen avdeling. Den gang hadde biblioteket nærmest nasjonale funksjoner, og før universitetet ble opprettet var Katedralskolen, med sine samlinger, et vitenskapelig og kulturelt sentrum i Christiania. «Skolens meget gode Bibliothek», skrev en av byens vitenskapsmenn, «er vor eneste Trøst». Ved Katedralskolen fantes også et historisk og naturhistorisk museum, et myntkabinett og en botanisk hage, alt åpent for publikum til faste tider. Samlingene ble brukt av byens borgerskap og skolens elever, og var en opplagt severdighet for utenlandske reisende.

Biblioteket idag

Universitetsbiblioteket ble opprettet i 1815 og Deichmanske flyttet ut til egne lokaler i 1846. Skolen, som tidligere hadde vært byens eneste latin-skole, ble etter hvert én blant mange. Likevel forble skolebiblioteket en viktig spesialsamling, særlig innen klassisk filologi, historie og pedagogikk. I dag drives biblioteket dels som forskningsbibliotek, dels som bokmuseum, tilknyttet både Consortium of European Research Libraries (CERL) og Norges museumsforbund. Biblioteket deltar i prosjektet Preserving the Worlds Rarest Books (PWRB) og forvalter en oppførsel på UNESCOs liste over Norges dokumentarv: den såkalte Vinjeboka, den eldste svarte boken bevart i Norden. Biblioteket står åpent for publikum etter avtale, og utgjør samtidig en unik undervisningsressurs. Skolens arkiv, med regnskaper, elevlister og utlånsprotokoller, går delvis helt tilbake til 1719.

Andersen-samlingen ved Christiania Kathedralskoles Bibliothek

I dag består samlingene av omkring 50.000 bind, som sammen spenner over ni århundrer. Det nedarvede biblioteket er bevart som et uvurderlig arkiv over Christiania-borgerskapets litterære og vitenskapelige interesser, men samlingene er ikke statiske. Flere spesialsamlinger med tilknytning til skolen og dens historie suppleres fortløpende, og skolen har i senere år mottatt en rekke verdifulle gaver. I Abel-rommet står den store Andersen-samlingen, en gave til skolen i 2016: Den er en av landets viktigste samlinger innen botanikkens og farmasiens vitenskaps- og kulturhistorie. Andersen-samlingen er beskrevet i boken «*De lærdeste Lægers Urtegaard*» fra 2018, som kan lastes ned fra bibliotekets nettsider.

Anne Marie og Kjell Chr. Ulrichsens gave

Senest i rekken av viktige donasjoner er Anne Marie og Kjell Chr. Ulrichsens bokgave, blant de mest verdifulle gavene til noe norsk bibliotek i moderne tid. Samlingen er bragt sammen over mer enn hundre år av tre av våre største boksamlere: Jonas Skougaard, Per F. Meyer og Kjell Chr. Ulrichsen. Hovedvekten ligger på norsk litteratur, fra den aller første boken trykt i Norge i 1644, via Petter Dass og Holberg, Wessel og Norske Selskab, til Asbjørnsen og Moe, Wergeland, Welhaven og Camilla Collett. Gaven utmerker seg ved et stort antall helt unike eksemplarer, ofte med egenhendige dedikasjoner fra forfatterne. Mange av disse forfatterne er også tidligere elever ved Katedral-skolen. Såvel Asbjørnsen- som Wessel-samlingen er blant landets beste, og både i Dass-samlingen og samlingen av tidlige Christiania-trykk inngår viktige bøker som ikke finnes noe annet sted.

Ulrichsens gave gir et enestående og intimt innblikk i den norske litteraturhistorien fra barokken til senromantikken. Mange av bøkene er bare kjent i ett eneste eller et fåtall eksemplarer, i andre tilfeller stammer eksemplarene fra forfatterne og deres egen krets, eller utmerker seg ved bokbind, utstyr og materialer. Hver eneste bok har sin individuelle historie å fortelle, både som tekst og som gjenstand. Sammen med bibliotekets øvrige samlinger forteller de historien om hvordan det moderne Norge ble til.

Wergeland-samlingen

Viktigst – på flere måter – er Ulrichsens Wergeland-samling. Ingen annen tidligere elev er som Wergeland knyttet til Katedralskolens identitet, og skolens samling av Wergelands verker i originalutgave er nå den største og viktigste i landet. I alt omfatter den omkring 130 forskjellige, samtidige utgaver i til sammen nesten 400 eksemplarer. I tillegg kommer et representativt utvalg av forfatterens originalmanuskripter.

Noen av trykkene i samlingen er kun kjent i ett eneste eksemplar; andre foreligger i en lang rekke varianter, som sammen dokumenterer bredden i Wergelands forfatterskap. Bøkene foreligger ofte i original tilstand, ubeskåret og med de opprinnelige omslagene, og i hele 52 bøker finnes egenhendige hilsener fra Wergeland til venner og familie, forbindelser i inn- og utland, til søsteren Camilla og til kong Carl Johan. Samlingen forteller derfor mye både om hvordan, og i hvilken form, Wergelands bøker først ble utgitt, og om forfatterens og verkenes vilkår i den lille norske offentligheten.

Bibliotheca Wergelandiana

I forbindelse med bibliotekets 300-årsjubileum utgis en omfattende, kommentert og illustrert katalog over Wergeland-samlingen: *Bibliotheca Wergelandiana*. Tilleggsfortegnelse gjør boken til en fullstendig Wergeland-bibliografi, den første i sitt slag, og den hittil mest omfattende bokhistoriske redegjørelsen for noe norsk forfatterskap. Wergeland-samlingen er en viktig kilde for forskningen på Wergelands verker, og boken viser hvordan samlingen kan bidra til å belyse bredere bok- og resepsjonshistoriske spørsmål. Katalogen kan også lastes ned som ebok fra bibliotekets nettsider.

Bibliotheca Wergelandiana beskriver detaljert enkeltteksemplarene, med tanke på utstyr og proveniens, omslag og bind, papirkvalitet, varianttrykk og dimensjoner. I tillegg finnes referanser til litteratur, samtidige avisannonser og senere kataloger der eksemplarene tidligere er registrert. Fordi boksamlingen er så omfattende, og variantene av enkeltutgavene så fylldig representert, gir katalogen – og samlingen – et nokså dekkende bilde av hvordan Wergelands bøker først kom i handelen og først møtte publikum.

Nye nettsider

Jubileet har også gitt anledning til å lansere nye nettsider for Christiania Kathedralskoles Bibliothek. Nettsidene presenterer biblioteket, men er samtidig en plattform for å publisere materiale fra de mange og historisk viktige samlingene.

Kjernen i nettsiden er en interaktiv 360-graders modell av bibliotekshvelvet, der man kan bevege seg fritt rundt og fordype seg i utstillingen av utvalgte høydepunkter fra hyllene, både i tekst og bilder. Enkelte bøker og gjenstander fra samlingen er fotogrammetrert, som digitale 3d-modeller, og kan studeres fra alle vinkler.

Nettsidene formidler ikke bare biblioteket som forsknings- og undervisningsressurs; den interaktive modellen formidler samtidig samlingen som *samling* og gir et blikk inn i et av Oslos mest spennende rom.

www.kattabiblioteket.no

www.instagram.com/kattabiblioteket

www.facebook.com/skolebiblioteket

300 ÅR

1720 - 2020

C. K. B.

CHRISTIANIA KATHEDRALSKOLES BIBLIOTHEK